

MONITORUL OFICIAL

AL

ROMÂNIEI

Anul 184 (XXVIII) — Nr. 138

PARTEA I
LEGI, DECRETE, HOTĂRĂRI ȘI ALTE ACTE

Marți, 23 februarie 2016

SUMAR

<u>Nr.</u>	<u>Pagina</u>
DECIZII ALE CURȚII CONSTITUȚIONALE	
Decizia nr. 758 din 5 noiembrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 110 și ale art. 233 ¹ alin. (5) din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală	2–3
Decizia nr. 760 din 5 noiembrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 1 din Legea nr. 124/2014 privind unele măsuri referitoare la veniturile de natură salarială ale personalului plătit din fonduri publice	3–5
ACTE ALE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE	
Decizia nr. 1 din 13 ianuarie 2016 (Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală)	6–15

DECIZII ALE CURȚII CONSTITUȚIONALE**CURTEA CONSTITUȚIONALĂ****DECIZIA Nr. 758**

din 5 noiembrie 2015

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 110 și ale art. 233¹ alin. (5) din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală

Augustin Zegrean	— președinte
Valer Dorneanu	— judecător
Petre Lăzăroiu	— judecător
Daniel Marius Morar	— judecător
Puskás Valentin Zoltán	— judecător
Simona-Maya Teodoroiu	— judecător
Tudorel Toader	— judecător
Fabian Niculae	— magistrat-asistent

Cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror Loredana Veisa.

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 110 și ale art. 233¹ alin. (5) din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, excepție ridicată de Societatea Avemar — S.R.L. din Constanța în Dosarul nr. 3.637/118/2014 al Curții de Apel Constanța — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 779D/2015.

2. La apelul nominal se constată lipsa părților. Procedura de citare este legal îndeplinită.

3. Magistratul-asistent referă asupra faptului că partea Agenția Națională de Administrare Fiscală a depus note scrise prin care solicită respingerea ca inadmisibilă a excepției.

4. Cauza fiind în stare de judecată, președintele acordă cuvântul reprezentantului Ministerului Public, care pune concluzii de respingere, ca neîntemeiată, a excepției de neconstituționalitate. Acesta arată că legea a stabilit care este statutul proceselor-verbale ale inspectorilor fiscali și că informațiile prezente în acestea pot fi valorificate de organele fiscale în condițiile legii.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

5. Prin Decizia civilă nr. 415/CA din 2 aprilie 2015, pronunțată în Dosarul nr. 3.637/118/2014, **Curtea de Apel Constanța — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 110 și ale art. 233¹ alin. (5) din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală**, excepție ridicată de Societatea Avemar — S.R.L. din Constanța într-o cauză având ca obiect soluționarea unei contestații formulate împotriva unui act emis de organele fiscale.

6. În motivarea excepției de neconstituționalitate autoarea acesteia arată, în esență, că prevederile legale criticate încalcă dispozițiile constituționale și convenționale, întrucât stabilesc o procedură fiscală care are urmări pentru contribuabil, cum ar fi aplicarea unor măsuri de executare (popriri și măsuri de indisponibilizare). Procesele-verbale emise de inspectorii fiscali, în care se consemnează verificările operate de aceștia, au consecințe juridice, iar ele nu pot fi atacate în fața unui organ imparțial. Mai mult, până la analizarea unei contestații, constatarea inspectorilor este pusă în executare și

este emisă dispoziția de sistare a activității prin blocarea conturilor și luarea măsurilor asigurătorii asupra bunurilor societății. Se arată că aceste procese-verbale sunt acte administrative și că ele ar trebui să fie supuse controlului instanței de contencios administrativ.

7. **Curtea de Apel Constanța — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal** opinează în sensul respingerii excepției de neconstituționalitate. Instanța arată că, în ceea ce privește textele de lege criticate, respectiv art. 233¹ alin. (5) din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003, se constată că legea stabilește expres natura juridică a procesului-verbal întocmit în scopul prevenirii, descoperirii și combaterii oricăror acte și fapte de evaziune fiscală și fraudă fiscală și vamală, aceste procese-verbale având rolul de a conserva probe, ele neputând produce efecte juridice. Partea interesată poate combate aceste probe în cererea care are la bază ca probă acest proces-verbal. Art. 110 din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală enumeră titlurile de creanță. Or, potrivit practicii constante a Curții Constituționale, constituționalitatea unui text de lege se apreciază în raport cu concordanța acestuia cu dispozițiile Constituției și nu în raport cu neincluderea de către legiuitor a unor prevederi, cum este cazul în speță, respectiv neincluderea procesului-verbal de control printre titlurile de creanță.

8. Potrivit prevederilor art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, actul de sesizare a fost comunicat președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

9. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului, Guvernul și Avocatul Poporului** nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând actul de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, notele scrise depuse, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

10. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

11. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art. 110 și ale art. 233¹ alin. (5) din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 513 din 31 iulie 2007, cu modificările și completările ulterioare, dispoziții care au următorul cuprins:

— Art. 110: „(1) În sensul prezentului titlu, *colectarea constă în exercitarea acțiunilor care au ca scop stingerea creanțelor fiscale.*

(2) *Colectarea creanțelor fiscale se face în temeiul unui titlu de creanță sau al unui titlu executoriu, după caz.*

(3) *Titlul de creanță este actul prin care se stabilește și se individualizează creanța fiscală, întocmit de organele*

competente sau de persoanele îndreptățite, potrivit legii. Asemenea titluri pot fi:

- a) decizia de impunere;
- b) declarația fiscală;
- c) decizia referitoare la obligații de plată accesorii;
- d) declarația vamală;
- e) decizia prin care se stabilesc și se individualizează datoria vamală, impozitele, taxele și alte sume care se datorează în vamă, potrivit legii, inclusiv accesoriile;
- f) procesul-verbal de constatare și sancționare a contravenției, întocmit de organul prevăzut de lege, pentru obligațiile privind plata amenzilor contravenționale;
- g) decizia de atragere a răspunderii solidare emisă potrivit art. 28;
- h) ordonanța procurorului, încheierea sau dispozitivul hotărârii instanței judecătorești ori un extras certificat întocmit în baza acestor acte, în cazul creanțelor fiscale stabilite, potrivit legii, de procuror sau de instanța judecătorească.”

— Art. 233¹ alin. (5): „Rezultatul verificărilor prevăzute la alin. (2)—(4) se consemnează în procese-verbale, care

constituie mijloace de probă. Procesele-verbale nu constituie titlu de creanță fiscală în înțelesul art. 110.”

12. În opinia autoarei excepției de neconstituționalitate dispozițiile legale criticate încalcă prevederile constituționale cuprinse în art. 16 privind principiul egalității în drepturi, art. 21 privind accesul liber la justiție și în art. 24 privind dreptul la apărare. De asemenea, se mai invocă prevederile art. 6 privind dreptul la un proces echitabil din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

13. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea observă că autoarea excepției de neconstituționalitate solicită, practic, modificarea dispozițiilor art. 233¹ alin. (5) teza a doua, în sensul recalificării proceselor-verbale întocmite de inspectorii fiscali ca titluri de creanță fiscală în înțelesul art. 110 din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, caz în care ar putea fi contestate direct în fața instanței judecătorești. Or, stabilirea modalităților prin care se conferă efecte unor anumite acte juridice întocmite în cadrul procedurilor de colectare a creanțelor fiscale reprezintă opțiunea legiuitorului, cu respectarea prevederilor constituționale.

14. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și al art. 1—3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Respinge, ca inadmisibilă, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 110 și ale art. 233¹ alin. (5) din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, excepție ridicată de Societatea Avemar — S.R.L. din Constanța în Dosarul nr. 3.637/118/2014 al Curții de Apel Constanța — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică Curții de Apel Constanța — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 5 noiembrie 2015.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE
AUGUSTIN ZEGREAN

Magistrat-asistent,
Fabian Niculae

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIA Nr. 760
din 5 noiembrie 2015

**referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 1 din Legea nr. 124/2014
privind unele măsuri referitoare la veniturile de natură salarială
ale personalului plătit din fonduri publice**

Augustin Zegrean	— președinte
Valer Dorneanu	— judecător
Petre Lăzăroiu	— judecător
Daniel Marius Morar	— judecător
Puskás Valentin Zoltán	— judecător
Simona-Maya Teodoroiu	— judecător
Tudorel Toader	— judecător
Fabian Niculae	— magistrat-asistent

Cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror
Loredana Veisa.

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 1 din Legea nr. 124/2014 privind unele măsuri referitoare la veniturile de natură salarială ale personalului plătit din fonduri publice, excepție ridicată de Societatea Nova Apaserv — S.R.L. din Botoșani în Dosarul nr. 2.207/40/2014 al

Tribunalului Botoșani — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 845D/2015.

2. La apelul nominal se constată lipsa părților. Procedura de citare este legal îndeplinită.

3. Cauza fiind în stare de judecată, președintele acordă cuvântul reprezentantului Ministerului Public, care pune concluzii de respingere, ca neîntemeiată, a excepției de neconstituționalitate. Acesta arată că este de competența legiuitorului să stabilească categoriile de personal care intră sub incidența actului normativ, precum și faptul că autoarea excepției nu formulează o veritabilă critică de neconstituționalitate.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

4. Prin Încheierea din 15 aprilie 2015, pronunțată în Dosarul nr. 2.207/40/2014, **Tribunalul Botoșani — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 1 din Legea nr. 124/2014 privind unele măsuri referitoare la veniturile de natură salarială ale personalului plătit din fonduri publice**, excepție ridicată de Societatea Nova Apaserv — S.R.L. din Botoșani într-o cauză având ca obiect soluționarea unei contestații formulate împotriva unui act administrativ fiscal.

5. În motivarea excepției de neconstituționalitate autoarea acesteia arată, în esență, că dispozițiile legale criticate încalcă prevederile constituționale, întrucât amnistia fiscală reglementată nu are în vedere salarizarea personalului angajat în societățile cu capital de stat. Se mai arată că prin art. 2 lit. j) din Legea nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi este definită entitatea auditată ca fiind autoritatea publică, compania/societatea națională, regia autonomă, societatea reglementată de Legea societăților nr. 31/1990, republicată, cu modificările și completările ulterioare, la care statul sau o unitate administrativ-teritorială deține, singur sau împreună, integral sau mai mult de jumătate din capitalul social. Se mai susține că, deși se supune aceluiași obligații de control din partea organelor Curții de Conturi, respectiv este obligată să stabilească salariile în funcție de limitele prevăzute de lege, nu a beneficiat de aceleași drepturi la momentul apariției legii amnistiei fiscale.

6. **Tribunalul Botoșani — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal** opinează în sensul admiterii excepției de neconstituționalitate. Instanța arată că legiuitorul este cel care poate stabili categoriile de personal care pot beneficia de prevederile legii de amnistie fiscală. Aceste dispoziții legale vin în contradicție cu normele constituționale invocate de o parte, întrucât nu au în vedere toate categoriile de salariați plătite de la bugetul de stat, ci doar pe aceia ai instituțiilor publice, excluzând angajații societăților cu capital integral de stat.

7. Potrivit prevederilor art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

8. **Avocatul Poporului** arată că excepția de neconstituționalitate nu poate fi reținută, întrucât dispozițiile legale supuse controlului de constituționalitate se aplică în mod egal tuturor celor aflați în situația prevăzută în ipoteza normei legale fără nicio discriminare pe considerente arbitrare. Principiul egalității în fața legii nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune un tratament juridic identic numai în situații egale, iar situațiile în mod obiectiv diferite justifică chiar și din punct de vedere constituțional un tratament juridic diferit. Astfel,

personalul bugetar și cel al societăților cu capital de stat se află într-o situație obiectiv deosebită, astfel că instituirea unui tratament juridic diferit nu poate primi semnificația încălcării principiului egalității în drepturi a cetățenilor. Acordarea amnistiei fiscale este o excepție, iar stabilirea categoriilor de personal cărora se acordă ține exclusiv de opțiunea legiuitorului.

9. Pe de altă parte, se arată că autoarea excepției de neconstituționalitate urmărește modificarea soluției legislative în sensul extinderii categoriilor de personal care să beneficieze de exonerarea de la plată a sumelor reprezentând venituri de natură salarială, pe care personalul trebuie să le restituie drept consecință a constatării de către Curtea de Conturi sau alte instituții cu atribuții de control a unor prejudicii. Or, acceptarea unei asemenea critici ar echivala cu transformarea instanței de contencios constituțional într-un legislator pozitiv, ceea ce ar contraveni art. 61 din Constituție, potrivit căruia „*Parlamentul este [...] unica autoritate legiuitoare a țării*”, fiind în contradicție și cu dispozițiile art. 2 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, potrivit căroră „*Curtea Constituțională se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu privire la care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului*”.

10. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului și Guvernul** nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, punctul de vedere al Avocatului Poporului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

11. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

12. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art. 1 din Legea nr. 124/2014 privind unele măsuri referitoare la veniturile de natură salarială ale personalului plătit din fonduri publice, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 700 din 24 septembrie 2014, dispoziții care au următorul cuprins: „*Prezenta lege se aplică:*

a) *personalului ale cărui venituri de natură salarială au fost stabilite în baza actelor normative privind salarizarea personalului din sectorul bugetar, aplicabile anterior intrării în vigoare a Legii-cadru privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice nr. 330/2009, cu modificările ulterioare, respectiv în anul 2009, Legii nr. 339/2007 privind promovarea aplicării strategiilor de management de proiect la nivelul unităților administrativ-teritoriale județene și locale, cu modificările și completările ulterioare, Legii-cadru privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice nr. 330/2009, cu modificările ulterioare, Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 1/2010 privind unele măsuri de reîncadrare în funcții a unor categorii de personal din sectorul bugetar și stabilirea salariilor acestora, precum și alte măsuri în domeniul bugetar, cu modificările ulterioare, Legii-cadru privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice nr. 284/2010, cu modificările ulterioare, Legii nr. 285/2010 privind salarizarea în anul 2011 a personalului plătit din fonduri publice, Legii nr. 63/2011 privind încadrarea și salarizarea în anul 2011 a personalului didactic și didactic auxiliar din învățământ, cu modificările ulterioare, Legii nr. 283/2011 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 80/2010 pentru completarea art. 11 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 37/2008 privind reglementarea unor măsuri financiare în domeniul bugetar, Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 19/2012 privind aprobarea unor măsuri pentru recuperarea*

reducerilor salariale, aprobată cu modificări prin Legea nr. 182/2012, cu modificările ulterioare, Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 84/2012 privind stabilirea salariilor personalului din sectorul bugetar în anul 2013, prorogarea unor termene din acte normative, precum și unele măsuri fiscal-bugetare, aprobată prin Legea nr. 36/2014, Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 103/2013 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice în anul 2014, precum și alte măsuri în domeniul cheltuielilor publice, aprobată cu completări prin Legea nr. 28/2014, cu modificările și completările ulterioare;

b) personalului plătit din fonduri publice absolvent al unei forme de învățământ superior, care a susținut și promovat examenul de licență, încadrat pe funcții corespunzătoare nivelului de studii absolvit și care nu poate face dovada deținerii unei diplome de licență, ca urmare a neeliberării acesteia de către instituțiile abilitate.”

13. În opinia autoarei excepției de neconstituționalitate dispozițiile legale criticate încalcă prevederile constituționale cuprinse în art. 16 alin. (1) privind principiul egalității în drepturi.

14. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că nicio normă constituțională nu interzice acordarea de facilități fiscale unor categorii de contribuabili, în scopul bunei desfășurări a politicii economice, fiscale și sociale a statului. Tot astfel, nicio normă constituțională nu interzice stabilirea condițiilor de acordare sau de retragere a facilităților fiscale prevăzute în beneficiul unor contribuabili în funcție de necesitățile perioadei de referință (Decizia nr. 622 din 3 octombrie 2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 949 din 24 noiembrie 2006).

15. De asemenea, în jurisprudența sa, instanța de contencios constituțional a reținut că violarea principiului egalității și nediscriminării există atunci când se aplică tratament diferențiat unor cazuri egale, fără să existe o motivare obiectivă și rezonabilă sau dacă există o disproporție între scopul urmărit prin tratamentul inegal și mijloacele folosite (a se vedea Decizia

nr. 82 din 7 februarie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 250 din 13 aprilie 2012).

16. Așadar, chiar dacă statul este acționar majoritar la o societate de utilități publice, cum este cazul autoarei excepției de neconstituționalitate, sursa de finanțare este proprie, ceea ce determină o justificare a diferenței de tratament juridic prin prisma faptului că finanțarea pentru cele două categorii de personal se asigură din surse diferite care au la bază principii diferite. Societățile de utilități publice au ca bază a organizării și funcționării lor criterii economice și financiare ce fac trimitere la sursele proprii de venituri.

17. Astfel, Legea serviciilor comunitare de utilități publice nr. 51/2006, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 121 din 5 martie 2013, prevede la art. 43 alin. (1): „(1) **Finanțarea cheltuielilor curente pentru furnizarea/prestarea serviciilor de utilități publice, precum și pentru întreținerea, exploatarea și funcționarea sistemelor aferente se realizează pe criterii economice și comerciale; mijloacele materiale și financiare necesare desfășurării activităților specifice fiecărui serviciu se asigură prin bugetele de venituri și cheltuieli ale operatorilor.”**

18. Mai mult, prin Decizia nr. 1.265 din 27 septembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 885 din 14 decembrie 2011, Curtea a statuat că cei care sunt angajați în raporturi de muncă în mediul bugetar sunt legați, în mod esențial, din punctul de vedere al sursei din care sunt alimentate salariile/indemnizațiile sau soldele de bugetul public național, de încasările și de cheltuielile din acest buget, dezechilibrarea acestuia putând avea consecințe în ceea ce privește cheltuielile bugetare. Or, salariile/indemnizațiile/soldele reprezintă astfel de cheltuieli — mai exact, cheltuieli de personal.

19. Întrucât nu au intervenit elemente noi, de natură a determina reconsiderarea jurisprudenței Curții, atât soluția, cât și considerentele cuprinse în aceste decizii își păstrează valabilitatea *mutatis mutandis* și în prezenta cauză.

20. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și al art. 1—3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată de Societatea Nova Apaserv — S.R.L. din Botoșani în Dosarul nr. 2.207/40/2014 al Tribunalului Botoșani — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și constată că dispozițiile art. 1 din Legea nr. 124/2014 privind unele măsuri referitoare la veniturile de natură salarială ale personalului plătit din fonduri publice sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică Tribunalului Botoșani — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 5 noiembrie 2015.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

AUGUSTIN ZEGREAN

Magistrat-asistent,
Fabian Niculae

ACTE ALE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT ÎN MATERIE PENALĂ

DECIZIA Nr. 1

din 13 ianuarie 2016

Dosar nr. 4.039/1/2015

Mirela Sorina Popescu	— președintele Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție — președintele completului
Simona Elena Cîrnaru	— judecător la Secția penală
Cristina Rotaru-Radu	— judecător la Secția penală
Geanina Cristina Arghir	— judecător la Secția penală
Maricela Cobzariu	— judecător la Secția penală
Ioana Bogdan	— judecător la Secția penală
Simona Daniela Encean	— judecător la Secția penală
Ștefan Pistol	— judecător la Secția penală
Ioana Alina Ilie	— judecător la Secția penală

S-a luat în examinare sesizarea formulată de Curtea de Apel București — Secția I penală prin care se solicită pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept:

„dacă întreprinderea individuală, persoană juridică fără personalitate juridică, poate fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate”.

Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a fost constituit conform prevederilor art. 476 alin. (6) din Codul de procedură penală și art. 274 din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Sedința este prezidată de către președintele Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, doamna judecător Mirela Sorina Popescu.

La ședința de judecată participă domnul Pușcă Costin-Cristian, magistrat-asistent în cadrul Secției penale, desemnat în conformitate cu dispozițiile art. 27⁶ din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție este reprezentat de doamna Irina Kuglay, procuror în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Magistratul-asistent prezintă referatul cauzei, cu privire la obiectul Dosarului nr. 4.039/1/2015 aflat pe rolul Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală.

De asemenea, menționează că au fost transmise puncte de vedere asupra problemei de drept în discuție de către Curtea de Apel Bacău, Curtea de Apel București, Curtea de Apel Brașov, Curtea de Apel Cluj, Curtea de Apel Constanța, Curtea de Apel Galați, Curtea de Apel Oradea, Curtea de Apel Timișoara și Curtea de Apel Suceava, care, după caz, au făcut referire și la opiniile unora dintre instanțele arondate.

Răspunsurile Curților de Apel Alba Iulia, Craiova, Pitești, Ploiești și Iași cuprind doar mențiunea neidentificării, în jurisprudența acestora ori a instanțelor din circumscripție, a unor hotărâri relevante pentru problema de drept ce face obiectul sesizării.

Din punctele de vedere transmise de instanțe s-au conturat două opinii:

1. Într-o primă opinie, aparent majoritară, s-a reținut că întreprinderea individuală, persoană juridică fără personalitate juridică, poate fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate.

În susținerea acestui punct de vedere s-a argumentat, în esență, că, potrivit dispozițiilor art. 135 alin. (1) din Codul penal, art. 188 și art. 209 din Codul civil și Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, întreprinderea individuală are capacitate de exercițiu, drepturi și obligații, inclusiv răspundere cu privire la faptele săvârșite în realizarea obiectului de activitate.

Conform prevederilor art. 135 alin. (1) din Codul penal referitoare la condițiile răspunderii penale a persoanei juridice, persoana juridică, cu excepția statului și a autorităților publice, răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice. Legea penală nu face nicio distincție, textul referindu-se generic la răspunderea penală a persoanei juridice, fără a exclude persoana juridică fără personalitate juridică.

În același sens s-a argumentat că întreprinderea individuală, persoană juridică fără personalitate juridică, poate fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate, având în vedere că, potrivit art. 188 și art. 209 din Codul civil raportat la art. 2 lit. g) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, întreprinderea are calitatea de persoană juridică fără personalitate juridică, având însă capacitate de exercițiu exercitată prin organul său de administrare, respectiv întreprinzătorul persoană fizică.

Prin urmare, întreprinderea individuală răspunde penal potrivit art. 135 alin. (1) din Codul penal, întrucât „ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus”.

2. În opinia contrară s-a apreciat că întreprinderea individuală nu poate fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate, întrucât nu are personalitate juridică.

Argumentele în sprijinul acestei concluzii rezultă din modul de reglementare a întreprinderii individuale, așa cum se regăsește în cuprinsul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008 care, în art. 22 prevede că întreprinderea individuală nu dobândește personalitate juridică prin înregistrarea la registrul comerțului. O atare întreprindere este, practic, una dintre cele trei modalități legale prin care persoanele fizice pot desfășura activități economice individuale și independente ca: persoane fizice autorizate, întreprinzători individuali ai unei întreprinderi individuale, membri ai unei întreprinderi familiale.

Mai mult, art. 26 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008 precizează că persoana fizică titulară a întreprinderii individuale răspunde pentru obligațiile sale cu patrimoniul de afecțiune, dacă acesta a fost constituit și, în completare, cu întreg patrimoniul, iar în caz de insolvență, va fi supusă procedurii simplificate prevăzute de Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței, cu modificările ulterioare.

În sprijinul aceleiași concluzii au fost invocate și dispozițiile art. 27 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, care reglementează cazurile de încetare a activității întreprinzătorului persoană fizică titular al unei întreprinderi individuale, cu consecința radierii din registrul comerțului. Spre deosebire de persoana juridică, în cazul întreprinderii, aceste cazuri sunt decesul, voința întreprinzătorului sau condițiile prevăzute de art. 25 din Legea nr. 26/1990 privind registrul comerțului, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

În continuare, magistratul asistent a arătat că au fost transmise puncte de vedere de către Facultatea de Drept — Universitatea de Vest din Timișoara, Direcția legislație, studii, documentare și informatică juridică din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție și că la dosar a fost depus raportul întocmit de judecătorul-raportor care a fost comunicat părților din proces, potrivit dispozițiilor art. 476 alin. (9) din Codul de procedură penală, care au transmis puncte de vedere privind chestiunea de drept supusă judecării, respectiv inculpații Niculescu Sorin Benjamin și întreprinderea individuală Niculescu Sorin Benjamin prin intermediul apărătorului ales, avocat Tănase Florea, cu împuternicire avocațială Seria IATRAV nr. 0024271 depusă la dosarul cauzei.

De asemenea, a arătat că au fost depuse concluzii scrise formulate de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Președintele Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, doamna judecător Mirela Sorina Popescu, solicită doamnei procuror Irina Kuglay să susțină punctul de vedere al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la problema supusă dezbaterii în Dosarul nr. 4.039/1/2015.

Doamna procuror Irina Kuglay, având cuvântul, a arătat că opinia procurorului general pornește de la premisa că dispozițiile din Codul civil reglementează două categorii de persoane juridice, unele cu personalitate juridică și unele fără personalitate juridică. Concluzia se întemeiază pe dispozițiile art. 188 din Codul civil care, în esență, prevăd că și acele entități sau organizații cu privire la care legea nu le declară expres că sunt persoane juridice au personalitate juridică, în măsura în care îndeplinesc condițiile de fond, respectiv au un patrimoniu, au o organizare, iar patrimoniul este afectat unui anumit scop.

A susținut că premisa pe care se întemeiază interpretarea dată dispozițiilor art. 187 și art. 188 din Codul civil este aceea că dispozițiile civile menționate au în vedere orice formă de organizare a unei activități civile pe care nici legea, nici actul constitutiv nu o declară persoană juridică.

Acest punct de vedere trebuie interpretat din următoarea perspectivă, și anume, dacă interpretarea art. 188 din Codul civil este corectă, respectiv dacă acest articol se referă în realitate la tăcerea legii, și nu la orice situație prevăzută pentru orice tip de activitate.

În această interpretare, în tăcerea legii, în speță, ar urma să fie aplicabile dispozițiile art. 2 și art. 22 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, în materia întreprinderilor individuale legea netăcând, precizând, în mod expres, că ele nu au personalitate juridică.

Prin urmare, opinia procurorului general trebuie interpretată din următoarea perspectivă: în ce măsură dispoziții legale speciale derogă sau nu de la dispozițiile art. 188 din Codul civil.

În măsura în care este primită interpretarea propusă de către procurorul general, atunci concluzia nu poate fi decât aceea că art. 135 din Codul penal nu face nicio distincție, iar aceste dispoziții sunt aplicabile oricărei forme de organizare a unei activități civile.

În măsura în care interpretarea propusă de către procurorul general este cenzurată prin prisma articolelor din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008 care statuează expres că

întreprinderea individuală nu are personalitate juridică, atunci concluzia trebuie să fie una contrară, respectiv că art. 135 din Codul penal nu se poate referi decât la entitățile care au, potrivit art. 188 din Codul civil sau unui alt text special, personalitate juridică.

Președintele Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, doamna judecător Mirela Sorina Popescu, a declarat dezbaterile închise, reținându-se dosarul în pronunțare asupra sesizării formulate.

ÎNALTA CURTE,

asupra chestiunii de drept cu care a fost sesizată constată următoarele:

I. Titularul și obiectul sesizării

Curtea de Apel București — Secția I penală a dispus, prin încheierea de ședință din data de 16 octombrie 2015, pronunțată în Dosarul nr. 3.570/87/2014, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în temeiul art. 475 și art. 476 alin. (1) din Codul de procedură penală, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept: *„dacă întreprinderea individuală, persoană juridică fără personalitate juridică, poate fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate”*.

II. Expunerea succintă a cauzei ce formează obiectul Dosarului nr. 3.570/87/2014 aflat pe rolul Curții de Apel București — Secția I penală

Curtea de Apel București — Secția I penală este investită, în ultimul grad de jurisdicție, cu soluționarea apelurilor declarate de inculpata Întreprinderea Individuală N.S.B. și de inculpații persoane fizice N.S.B. și N.G.D. împotriva Sentinței penale nr. 29 din 10 aprilie 2015, pronunțată de Tribunalul Teleorman — Secția penală.

Prin această sentință s-a dispus, în baza art. 48 din Codul penal raportat la art. 18¹ alin. (1) din Legea nr. 78/2000 cu aplicarea art. 5 din Codul penal și art. 396 alin. (10) din Codul de procedură penală coroborat cu art. 375 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală, condamnarea inculpatei persoană juridică Întreprinderea Individuală N.S.B. la pedeapsa amenzii de 45.000 lei (respectiv 150 zile amendă x 300 lei zi-amendă).

În baza art. 138 din Codul penal i s-a aplicat inculpatei persoană juridică pedeapsa complementară a interzicerii drepturilor prevăzute de art. 136 alin. (3) lit. a) și f) din Codul penal, respectiv dizolvarea persoanei juridice și afișarea hotărârii de condamnare.

Prin aceeași sentință, în baza art. 18¹ alin. (1) din Legea nr. 78/2000 cu aplicarea art. 5 din Codul penal, art. 396 alin. (10) din Codul de procedură penală coroborat cu art. 375 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală, s-a dispus condamnarea inculpaților persoane fizice N.S.B. și N.G.D. la pedeapsa principală de 2 ani închisoare și la pedeapsa complementară a interzicerii drepturilor prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. a), b), g) din Codul penal, pe o durată de 3 ani.

S-a aplicat inculpaților persoane fizice pedeapsa accesorie a interzicerii drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și f) din Codul penal, iar, în baza art. 91 din Codul penal, s-a dispus suspendarea executării pedepselor sub supraveghere, pe un termen de supraveghere de 3 ani, pe durata căruia s-a impus respectarea măsurilor de supraveghere prevăzute de art. 93 din Codul penal.

A fost admisă acțiunea civilă și au fost obligați inculpații N.S.B., N.G.D. și Întreprinderea Individuală N.S.B. la plata, în solidar, către partea civilă Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale, a sumei de 85.334 lei.

În fapt, s-a reținut în sarcina inculpatei Întreprinderea Individuală N.S.B. că, în perioada aprilie—iunie 2013, a desfășurat acte de complicitate materială la fapta inculpatului N.S.B. de a folosi documente false și a obține pe nedrept fonduri

europene, faptă consumată în luna iunie 2013, în sensul că, prin reprezentantul legal N.S.B., în perioada aprilie 2013—iunie 2013, inculpata a asigurat corespondența cu Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale, a încheiat cu aceasta, la data de 29 mai 2013, Contractul de finanțare nr. C112011233600204 și a pus la dispoziție contul Întreprinderii, unde, în luna iunie 2013, a fost virată suma de 85.334 lei.

Împotriva acestei sentințe au formulat apel inculpații N.S.B., N.G.D. și Întreprinderea Individuală N.S.B.

La termenul din data de 18 septembrie 2015, Ministerul Public — Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție — D.N.A. a solicitat instanței de apel sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile prin care să se statueze, de principiu, dacă „întreprinderea individuală — persoană juridică fără personalitate juridică — poate fi subiect activ al infracțiunilor săvârșite în realizarea obiectului de activitate”.

Prin încheierea de sesizare din data de 16 octombrie 2015, Curtea de Apel București — Secția I penală, constatând îndeplinite toate cerințele de admisibilitate prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală, a dispus sesizarea instanței supreme în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept invocate.

În conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (2) din Codul de procedură penală, a dispus suspendarea judecării cauzei până la pronunțarea hotărârii prealabile.

III. **Punctul de vedere al instanței care a formulat sesizarea**

Instanța de trimitere a opinat că „întreprinderea individuală, persoană juridică fără personalitate juridică, poate fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate”.

Raportându-se la conținutul dispozițiilor art. 135 alin. (1) din Codul penal și, în special, la sintagma „persoană juridică”, a constatat, sub un prim aspect, că norma penală nu face nicio distincție, textul referindu-se generic la răspunderea penală a persoanei juridice, fără a exclude „persoana juridică fără personalitate juridică”. Or, potrivit art. 188 din Codul civil, sunt persoane juridice entitățile prevăzute de lege, precum și orice alte organizații legal înființate care, deși nu sunt declarate de lege persoane juridice, îndeplinesc toate condițiile prevăzute la art. 187 din Codul civil, adică au o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop licit și moral, în acord cu interesul general.

Instanța de apel a apreciat că întreprinderea individuală îndeplinește aceste condiții, întrucât, potrivit dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008, ea reprezintă o întreprindere economică (respectiv o activitate economică, desfășurată în mod organizat, permanent și sistematic, combinând resurse financiare, forță de muncă atrasă, materii prime, mijloace logistice și informații, pe riscul întreprinzătorului, în cazurile și condițiile prevăzute de lege) fără personalitate juridică, organizată de un întreprinzător persoană fizică.

În al doilea rând, potrivit art. 209 din Codul civil, persoana juridică își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile prin organele sale de administrare, de la data constituirii lor, având calitatea de organe de administrare, în sensul alin. (1), persoanele fizice sau persoanele juridice care, prin lege, actul de constituire sau statut, sunt desemnate să acționeze în raporturile cu terții, individual sau colectiv, în numele și pe seama persoanei juridice. Întreprinderea individuală are, așadar, capacitate de exercițiu, drepturi și obligații, deci și răspundere cu privire la faptele săvârșite în realizarea obiectului de activitate.

Pe de altă parte, instanța de trimitere a avut în vedere conținutul coroborat al prevederilor art. 7 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008 (potrivit cărora întreprinzătorii titulari ai unei întreprinderi individuale au obligația

să solicite înregistrarea în registrul comerțului și autorizarea funcționării, înainte de începerea activității economice), art. 26 din aceeași ordonanță de urgență (care statuează că persoana fizică titulară a întreprinderii individuale răspunde pentru obligațiile sale cu patrimoniul de afectatiune, dacă acesta a fost constituit, și, în completare, cu întreg patrimoniul, iar în caz de insolvență, va fi supusă procedurii simplificate prevăzute de Legea nr. 85/2006), precum și art. 219 alin. (1) din Codul civil.

În contextul acestor prevederi legale, Curtea de apel a concluzionat că întreprinderea individuală se subsumează unei categorii reglementate de Codul civil, cea a persoanelor juridice fără personalitate juridică, pentru care legea impune obligația autorizării și pe cea a înscrierii în evidențele registrului comerțului de către persoanele fizice prevăzute la art. 4 lit. a) și b) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008.

În plus, cum faptele ilicite la care fac referire prevederile art. 219 alin. (1) din Codul civil pot constitui și infracțiuni potrivit legii penale, în măsura în care aceste fapte, comise de organele persoanei juridice, au legătură cu atribuțiile și cu scopul funcțiilor încredințate, Curtea de apel a apreciat că întreprinderile individuale pot răspunde din perspectiva dreptului penal.

În fine, s-a apreciat că cel puțin o parte dintre pedepsele principale și complementare prevăzute de Codul penal pot fi aplicate, în concret, și persoanei juridice fără personalitate juridică, natura și conținutul acestora nefiind incompatibile cu împrejurarea că făptuitorul nu are personalitate juridică.

IV. **Punctele de vedere ale părților cu privire la dezlegarea chestiunii de drept**

În motivarea cererii de sesizare a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Ministerul Public a invocat, sub un prim aspect, existența unei jurisprudențe neunitare cu privire la problema răspunderii penale a persoanei juridice „întreprinderea individuală”. S-a constatat, astfel, existența atât a unor hotărâri de condamnare a întreprinderii individuale pentru comiterea unor fapte prevăzute de art. 18¹ din Legea nr. 78/2000 (soluție regăsită, de exemplu, în Decizia penală nr. 685/A/11.05.2015 a Curții de Apel București — Secția I penală), cât și a unor hotărâri de încetare a procesului penal pentru același gen de fapte (soluție regăsită în Decizia penală nr. 857/A/5.06.2015 a Curții de Apel București — Secția a II-a penală, întemeiată pe dispozițiile art. 396 alin. (6) raportat la art. 16 alin. (1) lit. f) din Codul de procedură penală și pe argumentul lipsei de personalitate juridică a întreprinderii individuale).

Raportându-se la conținutul dispozițiilor Codului civil și ale Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008 anterior menționate, Ministerul Public a opinat că întreprinderea individuală este persoană juridică în sensul legii civile, are capacitate de exercițiu și poate fi subiect activ al infracțiunii prevăzute de art. 18¹ din Legea nr. 78/2000. O concluzie contrară ar presupune acceptarea ideii că legiuitorul a prevăzut dispoziții care să permită sustragerea de la răspunderea penală a unor entități, persoane juridice, constituite doar în scop infracțional, așa cum este cazul în speță.

Inculpații persoane fizice și inculpata Întreprinderea Individuală N.S.B au opinat că o întreprindere individuală nu are personalitate juridică și nu poate fi subiect activ al unei infracțiuni, un atare punct de vedere regăsindu-se inclusiv în practica Direcției Naționale Anticorupție care, într-o speță similară, a dispus trimiterea în judecată exclusiv a inculpaților persoane fizice, nu și a întreprinderii individuale.

V. **Punctele de vedere exprimate de curțile de apel și instanțele de judecată arondate**

În conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (10) din Codul de procedură penală cu referire la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală, s-a solicitat punctul de vedere al instanțelor judecătorești asupra chestiunii de drept supuse dezlegării.

Au comunicat puncte de vedere asupra problemei de drept în discuție Curtea de Apel Bacău, Curtea de Apel București, Curtea de Apel Brașov, Curtea de Apel Cluj, Curtea de Apel Constanța, Curtea de Apel Galați, Curtea de Apel Oradea, Curtea de Apel Timișoara și Curtea de Apel Suceava, care, după caz, au făcut referire și la opiniile unora dintre instanțele arondate.

Răspunsurile curților de apel Alba Iulia, Craiova, Pitești, Ploiești și Iași cuprind doar mențiunea neidentificării, în jurisprudența acestora ori a instanțelor din circumscripție, a unor hotărâri relevante pentru problema de drept ce face obiectul sesizării.

1. Într-o primă opinie, aparent majoritară, regăsită în informațiile transmise de Curtea de Apel Bacău (Tribunalul Bacău, Judecătoria Bacău, Judecătoria Onești), Curtea de Apel Brașov (Judecătoria Zărnești, Judecătoria Rupea, Tribunalul pentru Minori și Familie Brașov), Curtea de Apel București, Curtea de Apel Constanța (Tribunalul Constanța și Tribunalul Tulcea), Curtea de Apel Galați, Curtea de Apel Suceava și Curtea de Apel Timișoara (Tribunalul Caraș-Severin și Tribunalul Arad), întreprinderea individuală, persoană juridică fără personalitate juridică, poate fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate.

În susținerea acestui punct de vedere s-a argumentat, în esență, că, potrivit dispozițiilor art. 135 alin. (1) din Codul penal, art. 188 și art. 209 din Codul civil și Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, întreprinderea individuală are capacitate de exercițiu, drepturi și obligații, inclusiv răspundere cu privire la faptele săvârșite în realizarea obiectului de activitate.

Conform prevederilor art. 135 alin. (1) din Codul penal referitoare la condițiile răspunderii penale a persoanei juridice, persoana juridică, cu excepția statului și a autorităților publice, răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice. Legea penală nu face nicio distincție, textul referindu-se generic la răspunderea penală a persoanei juridice, fără a exclude persoana juridică fără personalitate juridică.

În același sens s-a argumentat că întreprinderea individuală, persoană juridică fără personalitate juridică, poate fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate, având în vedere că, potrivit art. 188 și art. 209 din Codul civil raportat la art. 2 lit. g) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, întreprinderea are calitatea de persoană juridică fără personalitate juridică, având însă capacitate de exercițiu exercitată prin organul său de administrare, respectiv întreprinzătorul persoană fizică.

Prin urmare întreprinderea individuală răspunde penal potrivit art. 135 alin. (1) din Codul penal, întrucât „*ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*”.

2. În opinia contrară, exprimată de Tribunalul Brașov, Judecătoria Târgu Secuiesc, Curtea de Apel Cluj, Tribunalul Maramureș, Judecătoria Medgidia, Curtea de Apel Galați, Curtea de Apel Oradea și Tribunalul Neamț, dar regăsită și în practica izolată a Curții de Apel București — Secția a II-a penală, s-a apreciat că întreprinderea individuală nu poate fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate, întrucât nu are personalitate juridică.

Argumentele în sprijinul acestei concluzii rezultă din modul de reglementare a întreprinderii individuale, așa cum se regăsește în cuprinsul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008 care în art. 22 prevede că întreprinderea individuală nu dobândește personalitate juridică prin înregistrarea în registrul comerțului. O atare întreprindere este, practic, una dintre cele trei modalități legale prin care persoanele fizice pot desfășura activități economice individual și independent ca: persoane fizice autorizate, întreprinzători individuali ai unei întreprinderi individuale, membri ai unei întreprinderi familiale.

Mai mult, art. 26 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008 precizează că persoana fizică titulară a întreprinderii individuale răspunde pentru obligațiile sale cu patrimoniul de afecțaiune, dacă acesta a fost constituit, și, în completare, cu întreg patrimoniul, iar în caz de insolvență, va fi supusă procedurii simplificate prevăzute de Legea nr. 85/2006, cu modificările ulterioare.

În sprijinul aceleiași concluzii au fost invocate și dispozițiile art. 27 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, care reglementează cazurile de încetare a activității întreprinzătorului persoană fizică titular al unei întreprinderi individuale, cu consecința radierii din registrul comerțului. Spre deosebire de persoana juridică, în cazul întreprinderii, aceste cazuri sunt decesul, voința întreprinzătorului sau condițiile prevăzute de art. 25 din Legea nr. 26/1990, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

VI. Opinia specialiștilor consultați

În conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (10) raportat la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală a fost solicitată specialiștilor în drept penal opinia asupra chestiunii de drept supuse examinării.

Specialiștii Facultății de Drept din cadrul Universității de Drept din Timișoara (lect. univ. dr. Laura Stănilă și conf. univ. dr. Lavinia Tec) au apreciat, în sinteză, că întreprinderea individuală, neavând personalitate juridică, nu poate fi subiect activ al infracțiunii și, prin urmare, nu poate răspunde penal.

Existența personalității juridice a unei entități persoană juridică este o condiție *sine qua non* pentru a se angaja răspunderea sa penală, condiție care, deși nu este prevăzută expres de art. 135 din Codul penal, se deduce indubitabil, pe de o parte, din utilizarea expresiei „persoană juridică”, iar nu a expresiei „entitate colectivă” sau „persoană colectivă”. Pe de altă parte, o entitate colectivă de drept, pentru a putea răspunde penal, trebuie să aibă capacitate juridică penală, adică să își poată executa obligația de a suporta sancțiunea impusă de instanță ca urmare a derulării unui proces penal.

Or, interpretând coroborat dispozițiile art. 22—23 și art. 26 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, rezultă că întreprinderea individuală este o formă de organizare a unei activități economice de către un subiect de drept civil determinat de lege — persoana fizică, dar și o masă de bunuri constituită de persoana fizică prin dezmembrarea patrimoniului său, constituind un patrimoniu de afecțaiune, căreia i se refuză în mod expres personalitatea juridică, subiectul răspunderii fiind anume determinat: persoana fizică — titular al întreprinderii individuale.

S-a opinat în sensul inaplicabilității art. 188 din Codul civil în cazul întreprinderii individuale, întrucât, în cazul acesteia din urmă, de vreme ce patrimoniul de afecțaiune este totalitatea bunurilor, drepturilor și obligațiilor persoanei fizice titular al întreprinderii, nu se poate reține că întreprinderea însăși are un patrimoniu.

A doua opinie, exprimată de lector. dr. Lucian Bojin din cadrul aceleiași facultăți, a fost în sensul că întreprinderea individuală are personalitate juridică, întrucât ea îndeplinește toate condițiile prevăzute de art. 187 din Codul civil, respectiv o existență de sine stătătoare [relevantă de gradul de organizare a activității impus întreprinzătorului persoană fizică de art. 25 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, dar și de posibilitatea de a angaja salariați], existența unui patrimoniu propriu, afectat unui scop (respectiv un patrimoniu autonom din punct de vedere funcțional, condiție pe care o îndeplinește patrimoniul de afecțaiune reglementat de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008) și a unui scop licit și moral, căruia îi este afectat patrimoniul.

Sub rezerva caracterului eronat al exprimării „persoană juridică fără personalitate juridică” (neputând exista o persoană juridică fără personalitate juridică), s-a concluzionat că

întreprinderea individuală ar putea fi calificată ca persoană juridică și, în această calitate, ar putea să răspundă penal în temeiul art. 135 din Codul penal.

VII. Examenul jurisprudenței în materie

1. *Jurisprudența națională relevantă*

În materialul transmis de curțile de apel au fost identificate, exclusiv în jurisprudența Curții de Apel București, patru hotărâri judecătorești relevante pentru problema de drept ridicată în speță.

1.1. Consacrarea opiniei majoritare se regăsește în Decizia penală nr. 685/A/11.05.2015 a Curții de Apel București — Secția I penală și în sentințele penale nr. 5/27.01.2015 și nr. 44/19.05.2015, ambele pronunțate de Tribunalul Teleorman, judecătorul-raportor notând, însă, că în cele trei hotărâri identificate problematica sferei subiectelor de drept care pot răspunde penal în conformitate cu dispozițiile art. 135 din Codul penal nu a făcut obiectul, direct ori indirect, al analizei instanțelor de judecată.

1.2. Opinia contrară se reflectă exclusiv în Decizia penală nr. 857/A din 5 iunie 2015 a Curții de Apel București — Secția a II-a penală, în considerentele căreia, evaluându-se conținutul prevederilor art. 2 lit. g și art. 22 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, s-a concluzionat că întreprinderea individuală nu este persoană juridică, ci doar o formă economico-juridică prin care o persoană fizică desfășoară activitatea profesională sau comercială.

A considera că, în temeiul dispozițiilor art. 135 din Codul penal, poate fi atrasă răspunderea penală și a unor entități ce nu au personalitate juridică, cum sunt întreprinderile individuale, ar echivala cu aplicarea legii penale prin analogie în defavoarea inculpatului, ceea ce este incompatibil cu principiul strictei legalități care guvernează dreptul penal.

2. *Jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție și a Curții Constituționale*

Nu au fost identificate decizii relevante în problema de drept analizată.

3. *Jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului*

Nu au fost identificate decizii relevante în problema de drept analizată.

VIII. **Punctul de vedere exprimat de Direcția legislație, studii, documentare și informatică juridică din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție** a fost în sensul că întreprinderea individuală, fiind o entitate care nu are calitatea de persoană juridică, nu intră sub incidența dispozițiilor art. 135 alin. (1) din Codul penal referitoare la condițiile răspunderii penale a persoanei juridice și nu poate fi subiect activ al infracțiunii săvârșite în realizarea obiectului său de activitate sau în interesul ori în numele întreprinderii individuale.

În susținerea acestui punct de vedere s-a argumentat că aplicarea dispozițiilor art. 135 din Codul penal presupune existența unei persoane juridice, înțeleasă ca o entitate cu personalitate juridică, potrivit normelor extrapenale. În conformitate cu opiniile exprimate în doctrina de specialitate, personalitatea juridică este cea care conferă unei entități calitatea de subiect de drept distinct de constituentul său.

Calitatea de persoană juridică se stabilește conform normelor Codului civil, care, în cuprinsul art. 188, prevede că sunt persoane juridice „entitățile prevăzute de lege, precum și alte organizații legal înființate care, deși nu sunt declarate de lege persoane juridice, îndeplinesc toate condițiile prevăzute la art. 187” (respectiv o organizare de sine stătătoare, patrimoniu propriu, scop licit și moral, în acord cu interesul general).

S-a apreciat că dispozițiile art. 188 din Codul civil supracitate nu includ, în sfera persoanelor juridice, entitățile cu privire la care legea prevede expres că nu au calitatea de persoane juridice. În această categorie intră, printre altele, întreprinderea

individuală care, potrivit art. 2 lit. g) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, este o întreprindere economică, fără personalitate juridică, organizată de un întreprinzător persoană fizică, și care, deși supusă înregistrării în registrul comerțului, nu dobândește personalitate juridică printr-o atare înregistrare, conform art. 22 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008.

Pe de altă parte, observându-se că infracțiunea prevăzută de art. 181 alin. (1) din Legea nr. 78/2000 (obiect al cauzei aflate pe rolul instanței de sesizare) a transpus în legea națională prevederile art. 1 paragraful 1 lit. a) și paragraful 2 din Convenția elaborată în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană, privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene (*Convenția PIF*), s-a arătat că art. 1 lit. d) din Al doilea Protocol la Convenția PIF definește persoana juridică ca fiind „orice entitate care are acest statut în temeiul dreptului național aplicabil, cu excepția statelor sau a altor entități publice în exercițiul prerogativelor lor de putere publică și a organizațiilor internaționale publice”.

În raport cu această definiție s-a concluzionat că răspunderea persoanelor juridice privește entitățile cărora dreptul intern le conferă acest statut, nu și cele cărora legea internă le refuză, în mod expres, statutul de persoană juridică, cum este cazul întreprinderii individuale.

IX. **Punctul de vedere al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție**

Prin concluziile scrise transmise la dosarul cauzei, procurorul general a susținut că problema de drept supusă dezlegării ar trebui să primească următoarea rezolvare:

„Întreprinderea individuală reglementată în Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008 are calitatea de persoană juridică, fără personalitate juridică, și, prin urmare, poate fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate”.

În susținerea acestui punct de vedere a argumentat că în actualul Cod penal răspunderea penală a persoanei juridice este reglementată în art. 135, care prevede, între altele, că persoana juridică răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice.

În absența unei definiții care să clarifice noțiunea de persoană juridică în sensul dreptului penal, singura reglementare în materie rămâne Codul civil, care dedică exclusiv acestui subiect de drept titlul IV al cărții I (art. 187—251).

Astfel, definiția legală a persoanei juridice se află însă în titlul I al cărții I, intitulată „Despre persoane”, titlu consacrat unor dispoziții generale cu privire la subiectele de drept civil. În acest sens, art. 25 alin. (3) din Codul civil prevede că persoana juridică este orice formă de organizare care, întrunind condițiile prevăzute de lege, este titulară de drepturi și obligații civile.

Codul civil nu se limitează însă la reglementarea expresă a definiției persoanei juridice, ci prevede totodată, în art. 188, că sunt persoane juridice și entitățile prevăzute de lege, precum și orice alte organizații legal înființate care, deși nu sunt declarate de lege persoane juridice, îndeplinesc toate condițiile prevăzute la art. 187, respectiv au o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop licit și moral, în acord cu interesul general.

Aceste elemente constitutive se înfățișează ca adevărate condiții de fond obligatorii în vederea dobândirii personalității juridice, fiind nu numai necesare, ci și suficiente sub acest aspect. Astfel, conform dispozițiilor art. 193 alin. (1) din Codul civil, care reglementează efectele personalității juridice, persoana juridică participă în nume propriu la circuitul civil și răspunde pentru obligațiile asumate cu bunurile proprii, în afară de cazul în care prin lege s-ar dispune altfel.

Referitor la condițiile de formă impuse pentru înființarea persoanei juridice, Codul civil conține dispoziții comune în art. 194—195, care reglementează modurile de înființare și durata persoanei juridice. Enumerarea făcută în art. 194, referitor la înființarea persoanei juridice, nu este limitativă, ci are un caracter exemplificativ, având în vedere multitudinea și diversitatea de persoane juridice care apar în toate domeniile vieții sociale și care sunt reglementate prin legi speciale.

Pentru înființarea completă, Codul civil cere expres, în art. 200, înregistrarea persoanei juridice, formalitate ce desemnează operațiuni ca înscrierea, înmatricularea sau, după caz, orice altă formalitate de publicitate prevăzută de lege, făcută în scopul dobândirii personalității juridice sau al luării în evidență a persoanelor juridice legal înființate, după caz.

Din coroborarea acestor dispoziții rezultă că, potrivit Codului civil, pot exista persoane juridice fără personalitate juridică (printre care și întreprinderea individuală), pentru înființarea cărora legea impune obligația înregistrării în evidențele registrului comerțului, dată de la care, potrivit art. 205 alin. (1) din Codul civil, dobândesc capacitatea de a avea drepturi și obligații.

Totodată, în art. 209 alin. (1) și (2), respectiv art. 219 alin. (1) din Codul civil se precizează că persoana juridică își poate exercita drepturile și îndeplini obligațiile prin organele sale de administrare — persoane fizice sau persoane juridice care, prin lege, actul de constituire sau statut, sunt desemnate să acționeze, în raporturile cu terții, în numele și pe seama persoanei juridice, iar faptele licite sau ilicite săvârșite de organele persoanei juridice obligă însăși persoana juridică, dacă ele au legătură cu atribuțiile sau scopul funcției încredințate.

Pe de altă parte, art. 135 din Codul penal, care reglementează răspunderea penală a persoanei juridice, nu face nicio distincție și nu impune nicio condiție de existență a răspunderii penale raportat la personalitatea juridică.

Așadar, existența personalității juridice potrivit legii civile nu trebuie să fie o condiție *sine qua non* a angajării răspunderii penale a unor entități, o concluzie contrară presupunând acceptarea ideii că legiuitorul a prevăzut dispoziții care să permită sustragerea de la răspunderea penală a entităților fără personalitate juridică.

În contextul acestor reglementări s-a susținut că întreprinderea individuală îndeplinește toate condițiile cerute de lege pentru a avea calitatea de persoană juridică și, prin urmare, de a fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate.

Astfel, potrivit art. 2, art. 7 și art. 26 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, întreprinderea individuală este o întreprindere economică, fără personalitate juridică, organizată de un întreprinzător persoană fizică, ce are obligația de a solicita înregistrarea în registrul comerțului și autorizarea funcționării, înainte de începerea activității economice, și răspunde pentru obligațiile sale cu patrimoniul de afectațiune, dacă acesta a fost constituit, și, în completare, cu întreg patrimoniul.

X. Dispozițiile legale incidente

Codul penal

„— Art. 135 — *Condițiile răspunderii penale a persoanei juridice*

(1) Persoana juridică, cu excepția statului și a autorităților publice, răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice.

(2) Instituțiile publice nu răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea unei activități ce nu poate face obiectul domeniului privat.

(3) Răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit la săvârșirea aceleiași fapte.”

Codul penal din 1969

„— Art. 19¹ — *Condițiile răspunderii penale a persoanei juridice*

Persoanele juridice, cu excepția statului, a autorităților publice și a instituțiilor publice care desfășoară o activitate ce nu poate face obiectul domeniului privat, răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, dacă fapta a fost săvârșită cu forma de vinovăție prevăzută de legea penală.

Răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit, în orice mod, la săvârșirea aceleiași infracțiuni.”

Codul civil (adoptat prin Legea nr. 287/2009, în vigoare începând cu data de 1 octombrie 2011)

„— Art. 25 — *Subiectele de drept civil*

(1) Subiectele de drept civil sunt persoanele fizice și persoanele juridice. [...]

(3) Persoana juridică este orice formă de organizare care, întrunind condițiile cerute de lege, este titulară de drepturi și obligații civile.”;

„— Art. 187 — *Elementele constitutive*

Orice persoană juridică trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop licit și moral, în acord cu interesul general.”;

„— Art. 188 — *Calitatea de persoană juridică*

Sunt persoane juridice entitățile prevăzute de lege, precum și orice alte organizații legal înființate care, deși nu sunt declarate de lege persoane juridice, îndeplinesc toate condițiile prevăzute la art. 187.”;

„— Art. 193 — *Efectele personalității juridice*

(1) Persoana juridică participă în nume propriu la circuitul civil și răspunde pentru obligațiile asumate cu bunurile proprii, afară de cazul în care prin lege s-ar dispune altfel [...];

„— Art. 219 — *Răspunderea pentru fapte juridice*

(1) Faptele licite sau ilicite săvârșite de organele persoanei juridice obligă însăși persoana juridică, însă numai dacă ele au legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate.

(2) Faptele ilicite atrag și răspunderea personală și solidară a celor care le-au săvârșit, atât față de persoana juridică, cât și față de terți.”

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale

— Art. 2: „În sensul prezentei ordonanțe de urgență, termenii și expresiile de mai jos au următoarele semnificații: (...)

e) *întreprinzător* — persoana fizică care organizează o întreprindere economică;

f) *întreprindere economică* — activitatea economică desfășurată în mod organizat, permanent și sistematic, combinând resurse financiare, forță de muncă atrasă, materii prime, mijloace logistice și informație, pe riscul întreprinzătorului, în cazurile și în condițiile prevăzute de lege;

g) *întreprindere individuală* — întreprinderea economică, fără personalitate juridică, organizată de un întreprinzător persoană fizică; [...];

— Art. 4: „Persoanele fizice prevăzute la art. 3 alin. (1) pot desfășura activitățile economice după cum urmează:

(....) b) ca întreprinzători titulari ai unei întreprinderi individuale; [...];

— Art. 7 (1): „Persoanele fizice prevăzute la art. 4 lit. a) și b) au obligația să solicite înregistrarea în registrul comerțului și autorizarea funcționării, înainte de începerea activității economice, ca persoane fizice autorizate, denumite în continuare PFA, respectiv întreprinzători persoane fizice titulari ai unei întreprinderi individuale.”;

— Art. 22: „Întreprinderea individuală nu dobândește personalitate juridică prin înregistrarea în registrul comerțului.”;

— Art. 23: „Întreprinzătorul persoană fizică titular al întreprinderii individuale este comerciant persoană fizică de la data înregistrării sale în registrul comerțului.”;

— Art. 26: „Persoana fizică titulară a întreprinderii individuale răspunde pentru obligațiile sale cu patrimoniul de afecțiune, dacă acesta a fost constituit, și, în completare, cu întreg patrimoniul, iar în caz de insolvență, va fi supusă procedurii simplificate prevăzute de Legea nr. 85/2006, cu modificările ulterioare.”

XI. Raportul asupra chestiunii de drept supuse dezlegării

Referitor la chestiunea de drept supusă dezlegării, opinia judecătorului-raportor a fost în sensul că întreprinderea individuală, formă de activitate economică organizată de întreprinzătorul persoană fizică în temeiul dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008, nu are calitatea de persoană juridică și, prin urmare, nu poate răspunde penal în condițiile prevăzute de art. 135 din Codul penal.

XII. Înalta Curte de Casație și Justiție

Cu privire la sesizarea formulată de Curtea de Apel București — Secția I penală în Dosarul nr. 3.570/87/2014 prin care s-a solicitat pronunțarea unei hotărâri prealabile prin care să se dea rezolvarea de principiu asupra chestiunii de drept menționate, reține următoarele:

1. Cu privire la admisibilitatea sesizării:

În conformitate cu dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală: *„Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că există o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective și asupra căreia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată.”*

Ca urmare, admisibilitatea unei sesizări formulate în procedura pronunțării unei hotărâri prealabile este condiționată de îndeplinirea cumulativă a următoarelor cerințe:

— instanța care a formulat întrebarea să fie investită cu soluționarea cauzei în ultimă instanță;

— soluționarea pe fond a cauzei să depindă de lămurirea chestiunii de drept ce face obiectul sesizării;

— chestiunea de drept supusă analizei să nu fi primit o rezolvare anterioară printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și să nu facă obiectul unui asemenea recurs în curs de soluționare.

În speță, sunt îndeplinite toate cele trei cerințe anterior enunțate.

Curtea de Apel București — Secția I penală este investită, în Dosarul nr. 3.570/87/2014, cu soluționarea apelului declarat, printre alții, de inculpata Întreprinderea Individuală N.S.B. împotriva Sentinței penale nr. 29 din 10 aprilie 2015 a Tribunalului Teleorman, iar rezolvarea dată chestiunii de drept ce face obiectul trimiterii preliminare este susceptibilă a avea consecințe juridice directe asupra modului de soluționare a fondului cauzei.

În fine, din verificările efectuate a rezultat că problema de drept ce face obiectul sesizării nu a primit o rezolvare anterioară printr-o hotărâre prealabilă sau printr-o decizie de recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui asemenea recurs, aflat în curs de soluționare.

2. Privitor la fondul chestiunii de drept

Dată fiind modalitatea concretă de formulare a întrebării prealabile prin încheierea de sesizare, rezolvarea problemei de drept a răspunderii penale a întreprinderii individuale implică un examen juridic plasat în două coordonate distincte, dar interdependente:

a) o primă evaluare, prealabilă, are ca obiect noțiunea de „persoană juridică” în înțelesul art. 135 din Codul penal și măsura în care existența personalității juridice a unei entități colective sau unipersonale este sau nu o condiție obligatorie pentru ca aceasta să poată avea calitatea de subiect activ al unei infracțiuni prevăzute de norma penală.

O atare evaluare se impune întrucât, conceptual, prin însăși întrebarea preliminară adresată Înaltei Curți de Casație și Justiție, instanța de trimitere pleacă de la premisa că personalitatea juridică nu ar fi o componentă definitorie a calității de persoană juridică, cea din urmă putând exista, ca regulă, și în absența celei dintâi;

b) într-o perspectivă subsecventă se impune clarificarea regimului juridic al întreprinderii individuale și a măsurii în care o atare formă de organizare poate fi calificată „persoană juridică”, în înțelesul art. 135 din Codul penal.

a.1) Reglementând condițiile răspunderii penale a persoanei juridice, norma de drept penal invocată prevede expres că o atare formă de răspundere incumbă „persoanei juridice”.

Generalitatea exprimării legiuitorului conduce la concluzia că răspunderea penală poate reveni, în principiu, oricărui subiect de drept care are calitatea de persoană juridică, indiferent de forma de organizare ori de obiectul său de activitate, cu singurele trei excepții, limitativ prevăzute de art. 135 alin. (1) și (2) din Codul penal, respectiv statul, autoritățile publice și instituțiile publice, acestea din urmă numai pentru faptele săvârșite în exercitarea unei activități ce nu poate face obiectul domeniului privat.

Dispozițiile inserate în titlul VI al Codului penal (referitor la răspunderea penală a persoanei juridice) și cele existente în titlul X al aceluiași cod (care reglementează înțelesul unor termeni sau expresii în legea penală) nu atribuie noțiunii de „persoană juridică” un înțeles de sine stătător în legea penală.

Prin urmare, în contextul exigențelor de unitate terminologică impuse de prevederile art. 37 alin. (1) și (2) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, în absența unei astfel de consacrări autonome în legea penală, semnificația sintagmei analizate se stabilește în acord cu înțelesul „atribuit prin actul normativ care o instituie”.

În cazul de față, acest act normativ este, în prezent, Codul civil, adoptat prin Legea nr. 287/2009. În cuprinsul art. 25 alin. (3), cu denumirea marginală „Subiectele de drept civil”, Codul civil consacră, mai întâi, definiția legală a noțiunii de „persoană juridică”, statuând că „Persoana juridică este orice formă de organizare care, întrunind condițiile prevăzute de lege, este titulară de drepturi și obligații civile”. Textul circumscris, așadar, acestei categorii de subiecte de drept acele forme de organizare care, pe de o parte, întrunesc condițiile exprese ale legii, iar, pe de altă parte, sunt titulare de drepturi și obligații civile, adică au capacitate civilă.

„Condițiile prevăzute de lege”, la care face trimitere norma civilă, sunt reglementate, sub denumirea marginală „Elementele constitutive” (n.r. ale persoanei juridice), de prevederile art. 187 din Codul civil, potrivit cărora „Orice persoană juridică trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop lícit și moral, în acord cu interesul general”.

În fine, legea civilă se referă în mod expres și la „calitatea de persoană juridică”, statuând, în cuprinsul art. 188 din Codul civil, că „Sunt persoane juridice entitățile prevăzute de lege, precum

și orice alte organizații legal înființate care, deși nu sunt declarate de lege persoane juridice, îndeplinesc toate condițiile prevăzute la art. 187¹. Interpretarea literală, dar și logică a acestei ultime prevederi legale relevă că, în sfera subiectelor de drept care pot avea calitatea de persoane juridice, legiuitorul a înțeles să includă două categorii de entități, fie colective, fie unipersonale:

— entități cărora, prin acte normative speciale, legiuitorul le-a atribuit în mod explicit calitatea de persoană juridică, indiferent dacă ele îndeplinesc ori nu toate cele trei elemente constitutive, cumulative, ale persoanei juridice;

— entități cărora, deși legiuitorul nu le-a atribuit în mod expres calitatea de persoană juridică, le-a asimilat totuși o atare calitate, ca efect al constituirii lor în conformitate cu legea și al întrunirii condițiilor specifice persoanei juridice.

În contextul interpretării sistematice a normelor anterior enunțate rezultă că, în principiu, calitatea de persoană juridică nu se confundă cu noțiunea de „persoană juridică”, cea dintâi având semnificația unei recunoașteri, prin legi speciale ori în condițiile Codului civil, a statutului de subiect de drept anumitor entități, recunoaștere necondiționată însă de îndeplinirea, în fiecare caz, a elementelor constitutive cerute de lege pentru existența „persoanei juridice”.

Alfel spus, pot avea calitatea de persoană juridică atât acele forme de organizare care, deși nu îndeplinesc condițiile prevăzute de art. 187 din Codul civil, sunt recunoscute în mod expres de legiuitor ca persoane juridice, după cum pot avea o astfel de calitate și entități legal înființate, care îndeplinesc toate elementele constitutive ale unei persoane juridice, fără a li se recunoaște însă în mod explicit, neechivoc, acest statut, prin acte normative (altele decât Codul civil).

În schimb, interpretarea logică a aceluiași dispoziții legale conduce la concluzia că nu poate avea calitatea de persoană juridică o entitate căreia, și în ipoteza întrunirii cumulative a elementelor constitutive prevăzute de art. 187 din Codul civil, legiuitorul îi refuză expres, în termeni neechivoci, recunoașterea calității de persoană juridică.

a.2) Delimitând, astfel, sfera subiectelor de drept care pot avea calitatea de persoană juridică, sub un prim aspect, Înalta Curte de Casație și Justiție notează că, în ceea ce privește raportul dintre noțiunea de „persoană juridică” și aceea de „personalitate juridică”, deși, terminologic, cele două concepte nu se suprapun, se află însă într-o relație de condiționare reciprocă.

Dacă persoana juridică este acea formă de organizare înființată conform legii, titulară de drepturi și obligații proprii, personalitatea juridică semnifică, în schimb, rezultatul procedurii tehnico-juridice prin care o persoană juridică este înființată și recunoscută ca veritabil subiect de drept, distinct de persoanele fizice ce o compun.

Data dobândirii personalității juridice nu este, în mod necesar, data înființării persoanei juridice. Regula este că o entitate dobândește personalitate juridică și, implicit, capacitatea deplină de a avea drepturi și obligații, ulterior înființării, fie prin înregistrare (în cazul persoanelor juridice supuse înregistrării), fie ca efect al autorizării constituirii lor ori al îndeplinirii altei cerințe prevăzute de lege. Numai prin excepție, legiuitorul recunoaște entităților nesupuse înregistrării capacitate civilă de la data înființării lor, în condițiile generale prevăzute de art. 205 alin. (2) din Codul civil și cu respectarea cerințelor particulare, prevăzute de actul normativ în temeiul căruia acestea iau ființă.

Indiferent însă de specificul mecanismelor legale prin care entitățile colective sau unipersonale dobândesc personalitate juridică, recunoașterea calității lor de subiect de drept, distinct de constituenții săi, este condiționată întotdeauna de finalizarea acestor mecanisme.

Unei entități nu i se poate recunoaște, așadar, calitatea de persoană juridică dacă ea nu are, în condițiile legii, și personalitate juridică, după cum nu se poate vorbi de personalitate juridică în cazul unei forme de organizare care *ab initio* nu poate avea calitatea de persoană juridică, fie potrivit legilor speciale, fie Codului civil.

O atare concluzie se desprinde nu doar din analiza coroborată a prevederilor legale anterior enunțate, ci și din interpretarea logică a dispozițiilor art. 193 alin. (1) din Codul civil care, sub denumirea marginală „Efectele personalității juridice”, statuează: „Persoana juridică participă în nume propriu la circuitul civil și răspunde pentru obligațiile asumate cu bunurile proprii, afară de cazul în care prin lege s-ar dispune altfel.”

Făcând referire la participarea „în nume propriu” a persoanei juridice la circuitul civil, textul reconfirmă raportul de condiționare dintre dobândirea — în mod prealabil — a personalității juridice de către o organizație și aptitudinea sa de a-și asuma drepturi și obligații proprii — în mod subsecvent — ca subiect de drept distinct. Personalitatea juridică este, prin urmare, cea care conferă unei entități calitatea de subiect de drept distinct, drepturi și obligații proprii, dar și responsabilitate juridică proprie.

În acest context se poate conchide, contrar tezei avansate, că o persoană juridică este, prin ipoteză, o entitate dotată întotdeauna cu personalitate juridică.

a.3) În planul răspunderii penale, concluzia astfel enunțată are semnificația imposibilității de antrenare a răspunderii unor entități/organizații fără personalitate juridică, indiferent dacă ele sunt înființate și organizate în strictă conformitate cu normele unor legi speciale și independent de forma concretă de organizare.

Având ca efect inexistența capacității sale juridice, absența personalității juridice a subiectului de drept semnifică, în materie penală, inaptitudinea acestuia de a se implica *ab initio*, în nume propriu, în raporturile penale de conformare, de a-și asuma *proprio nomine* obligațiile ce îi revin în acest tip de raporturi și, implicit, de a suporta, în caz de încălcare a acelor obligații, toate consecințele penale ale faptelor sale.

Cerința existenței personalității juridice ca premisă pentru angajarea răspunderii penale a entităților colective în condițiile art. 135 din Codul penal a fost subliniată, de altfel, *expressis verbis* în chiar expunerea de motive la Legea nr. 286/2009. În secțiunea a 2-a pct. 2.38 a acestui document¹ s-a precizat că „în reglementarea răspunderii penale a persoanei juridice au fost păstrate principiile pe care se fundamentează această răspundere în concepția Codului penal în vigoare, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 278/2006”, afirmându-se explicit că „a fost menținută cerința existenței personalității juridice ca premisă pentru angajarea răspunderii penale a entităților colective”.

În plus, subzistența unei atare premise este reliefată și de o abordare din perspectivă istorică a instituției răspunderii penale a persoanei juridice.

O evaluare succintă a instrumentelor juridice internaționale pertinente, ce au stat la baza consacării normative a acestei instituții, relevă că răspunderea penală a persoanei juridice a fost introdusă în legislația națională prin Legea nr. 278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal, precum și pentru modificarea și completarea altor legi (publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 601 din 12 iulie 2006).

În expunerea de motive ce a precedat adoptarea acestui act normativ s-a arătat că noua reglementare își găsește legitimitatea „în considerente de ordin practic, impuse de realitățile vieții socioeconomice contemporane”. S-a subliniat, de asemenea, că introducerea acestei noi instituții constituie expresia necesară a adaptării legislației penale românești la reglementările internaționale, menționându-se *exempli gratia*

¹ Expunere de motive Codul penal, www.just.ro.

Al doilea Protocol la Convenția pentru protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene (care recomandă României introducerea răspunderii penale a persoanei juridice în legislația internă) și Convenția penală privind corupția, ratificată prin Legea nr. 27/2002 și prin care statul român își asumase obligația de a reglementa răspunderea penală a persoanei juridice.

Cele două instrumente juridice internaționale cuprindau definiții identice ale noțiunii de persoană juridică, art. 1 lit. d) din Al doilea Protocol la Convenția PIF și, respectiv, art. 1 lit. d) din Convenția penală privind corupția definind persoana juridică ca desemnând „orice entitate având acest statut în baza dreptului național aplicabil, cu excepția statelor sau a altor entități publice în exercitarea prerogativelor lor de putere publică și a organizațiilor internaționale publice”.

Cât privește sfera subiecților răspunderii penale, legiuitorul român a inclus în aceasta exclusiv persoanele juridice, adică acele entități cărora legea civilă le recunoaște o atare calitate, cu trei excepții: statul, autoritățile publice și instituțiile publice care desfășoară o activitate care nu poate face obiectul domeniului privat. Dispozițiile art. 19¹ din Codul penal din 1969 prevedeau expres că „Persoanele juridice (...) răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice (...)”, formulare substanțial asemănătoare celei existente și în actualul art. 135 din Codul penal.

Or, la momentul intrării în vigoare a Legii nr. 278/2006, persoanele juridice erau, conform art. 26 lit. e) din Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice, acele organizații care aveau „o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu afectat realizării unui anume scop în acord cu interesul obștesc”, cele trei elemente constitutive ale calității de persoană juridică fiind identice celor reglementate și în prezent de art. 187 din Codul civil.

Totodată, similar normelor în vigoare, referitoare la data și la efectele dobândirii personalității juridice, dispozițiile art. 32—33 din Decretul nr. 31/1954 statuau că „Persoanele juridice sunt supuse înregistrării sau înscrierii, dacă legile care le sunt aplicabile reglementează această înregistrare sau înscriere”, iar „Persoanele juridice care sunt supuse înregistrării au capacitatea de a avea drepturi și obligații de la data înregistrării lor”.

În coordonatele vechii legislații astfel definite, în doctrina și jurisprudența anterioară datei de 1.10.2011 nu au existat, de altfel, controverse asupra obligativității existenței personalității juridice a subiectului activ al unei infracțiuni, admitându-se că o atare personalitate este o condiție a răspunderii penale a persoanei juridice².

Ca atare, în absența unor modificări terminologice de substanță în dispozițiile actelor normative subsecvente, privitoare la „persoana juridică” și la statutul său, precum și a intenției neechivoc exprimate de legiuitorul penal actual, o interpretare diferită a dispozițiilor art. 135 din Codul penal sub aspectul înțelesului acestei noțiuni este lipsită de suport juridic.

b.1) În a doua coordonată de analiză necesară pentru clarificarea chestiunii de drept ce face obiectul sesizării se impune a se determina dacă întreprinderea individuală, în reglementarea în vigoare, poate fi considerată persoană juridică, numai în caz afirmativ existând posibilitatea subsecventă a tragerii sale la răspundere penală.

Regimul acestui tip de întreprindere este consacrat normativ în cuprinsul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008 (publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 328 din 25 aprilie 2008).

Ordonanța definește explicit termenii și expresiile pe care le utilizează în cuprinsul său, rezultând *inter alia*, potrivit art. 2 lit. g), că întreprinderea individuală semnifică „întreprinderea economică, fără personalitate juridică, organizată de un întreprinzător persoană fizică”.

Prin „întreprindere economică” se înțelege, potrivit art. 2 lit. f) din aceeași ordonanță de urgență, „activitatea economică desfășurată în mod organizat, permanent și sistematic, combinând resurse financiare, forță de muncă atrasă, materii prime, mijloace logistice și informație, pe riscul întreprinzătorului, în cazurile și în condițiile prevăzute de lege”, iar noțiunea de „întreprinzător” semnifică, conform art. 2 lit. e), „persoana fizică care organizează o întreprindere economică”.

Afirmând explicit că întreprinderea individuală este o formă de activitate economică, lipsită de personalitate juridică, legiuitorul a exclus, așadar, o posibilă includere a acestui tip de activitate în sfera persoanelor juridice.

Impunerea unor condiții de înregistrare în registrul comerțului și de autorizare a funcționării întreprinzătorilor persoane fizice, titulari ai întreprinderii individuale, nu este de natură a conduce la o concluzie contrară.

Din analiza sistematică a prevederilor art. 7—15 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008 rezultă că titularul obligației de înregistrare/autorizare este întreprinzătorul persoană fizică, subiect de drept distinct, nicidecum întreprinderea individuală.

În acest sens, art. 7 alin. (1) prevede că „Persoanele fizice prevăzute la art. 4 (...) lit. b) [n.r. întreprinzătorii titulari ai întreprinderii individuale] au obligația să solicite înregistrarea în registrul comerțului și autorizarea funcționării, înainte de începerea activității economice, ca (...) întreprinzători persoane fizice titulari ai unei întreprinderi individuale”.

Intenția legiuitorului de a exclude o posibilă asimilare a întreprinderii individuale unei persoane juridice rezultă și din analiza prevederilor inserate în cap. III secțiunea a 2-a a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008, relative la „regimul juridic al întreprinzătorului persoană fizică titular al întreprinderii individuale”.

Sub un prim aspect, denumirea legală a acestei secțiuni pune în lumină, fără echivoc, subiectul de drept destinat, titular al ansamblului de drepturi și obligații pe care legea le instituie, acesta fiind întreprinzătorul persoană fizică.

În al doilea rând, pentru clarificarea efectelor pe care înregistrarea în registrul comerțului le are asupra întreprinderii individuale, legiuitorul a prevăzut în mod expres că, de la data înregistrării sale, „întreprinzătorul titular al întreprinderii individuale este comerciant persoană fizică” (art. 23). Acesta, iar nu întreprinderea individuală, dobândește, așadar, ca efect al înregistrării în registrul comerțului, drepturile și obligațiile ce derivă din calitatea de comerciant.

Dimpotrivă, intenția neechivocă a legiuitorului în raport cu acest tip de întreprindere [afirmată în cuprinsul art. 2 lit. g)] este reiterată în conținutul art. 22, potrivit căruia „întreprinderea individuală nu dobândește personalitate juridică prin înregistrarea în registrul comerțului” și, drept urmare, nu are aptitudinea de a-și asuma drepturi și obligații specifice unui comerciant.

Prevederile art. 24—26 constituie argumente normative suplimentare în susținerea aceleiași concluzii, ele statuând în sensul că întreprinzătorul persoană fizică — titular al întreprinderii individuale — este cel care, în calitate de „angajator persoană fizică”, poate angaja terțe persoane, are dreptul de a fi asigurat în sistemul public de pensii ori în sistemul asigurărilor sociale de sănătate și tot el răspunde pentru „obligațiile sale” cu patrimoniul de afecțiune, dacă acesta a fost constituit și, în completare, cu întreg patrimoniul, iar în caz de insolvență, va fi supus procedurii simplificate prevăzute de Legea nr. 85/2006.

Prin urmare, analiza normelor supracitate legitimează concluzia că întreprinderea individuală nu constituie o persoană juridică recunoscută de lege, în înțelesul art. 188 teza I din Codul civil, urmând a se evalua și dacă, în pofida exprimării legiuitorului, o atare formă de organizare ar putea fi considerată, totuși, o persoană juridică în sensul tezei a II-a a noimei civile.

Din interpretarea coroborată a dispozițiilor integrate în cuprinsul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008

² F. Streteanu, R. Chiriță, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, București, 2007.

rezultă că nu sunt întrunite, în cazul întreprinderii individuale, cele trei elemente constitutive ale persoanei juridice prevăzute de art. 187 din Codul civil.

Concordant conținutului art. 2 lit. f) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, întreprinderea individuală constituie o formă de organizare a unei activități economice, desfășurată de și pe riscul întreprinzătorului titular. Întreprinderea individuală nu este o entitate cu o organizare proprie, de sine stătătoare, întrucât nu se decelează, în cazul său, elementele inerente acestei organizări, respectiv posibilitatea unei subcompartimentări a activităților ce ar putea fi desfășurate ori cea a desemnării unor „organe” proprii sau a unui reprezentant legal.

Dimpotrivă, așa cum rezultă din analiza dispozițiilor art. 24 și 26 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008, subiectul de drept angajat în relațiile cu terții este întotdeauna întreprinzătorul persoană fizică, el, iar nu întreprinderea, fiind cel cărui legiuitorul îi recunoaște calitatea de comerciant.

Întreprinderea individuală nu este nici titulara unui patrimoniu propriu, afectat ființării sale ca entitate distinctă de întreprinzătorul titular.

Sub acest aspect, prevederile art. 26 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008 statuează expres că persoana răspunzătoare patrimonial este întreprinzătorul — persoană fizică titular — care poate răspunde cu patrimoniul de afectățione „dacă acesta a fost constituit”.

Pe de o parte, exprimarea legiuitorului relevă caracterul facultativ al constituirii patrimoniului de afectățione, în contrast cu obligativitatea constituirii unui patrimoniu propriu de către orice entitate susceptibilă a fi calificată persoană juridică. Pe de altă parte, se impune observația de principiu că patrimoniul persoanei juridice, ca element constitutiv al acesteia, nu se confundă cu patrimoniul de afectățione, primul constituind totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale care au ca titular însăși persoana juridică, pe când cel de-al doilea, doar o formă de divizare a patrimoniului unic, o masă în cadrul acestuia din urmă, cu o anumită afectățione.

În al doilea rând, reglementând răspunderea întreprinzătorului titular cu patrimoniul de afectățione, rezultă că legiuitorul a înțeles, o dată în plus, să reconfirme persoană fizică — întreprinzător în înțelesul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008 — drept unic subiect de drept implicat în raporturile disciplinate de acest act normativ, doar ea având capacitatea de a-și asuma obligații patrimoniale și a răspunde, prin urmare, fie cu masa de afectățione, fie cu propriul patrimoniu.

În fine, o concluzie similară se desprinde din analiza critică a dispozițiilor ordonanței referitoare la activitatea de ansamblu în cadrul unei întreprinderi individuale.

Pentru considerentele arătate, în temeiul art. 477 din Codul de procedură penală:

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În numele legii

DECIDE:

Admite sesizarea formulată de Curtea de Apel București — Secția I penală în Dosarul nr. 4.039/1/2015, prin care se solicită pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „dacă întreprinderea individuală, persoană juridică fără personalitate juridică, poate fi subiect activ al unei infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate”.

Stabilește că întreprinderea individuală, formă de activitate economică organizată de întreprinzătorul persoană fizică în temeiul dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008, nu are calitatea de persoană juridică și, prin urmare, nu poate răspunde penal în condițiile prevăzute de art. 135 din Codul penal.

Obligatorie de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, potrivit art. 477 alin. (3) din Codul de procedură penală. Pronunțată în ședință publică astăzi, 13 ianuarie 2016.

PREȘEDINTELE SECȚIEI PENALE
A ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
MIRELA SORINA POPESCU

Magistrat-asistent,
Costin Cristian Pușcă

ABONAMENTE LA PUBLICAȚIILE OFICIALE PE SUPORT FIZIC

— Prețuri pentru anul 2016 —

Nr. crt.	Denumirea publicației	Valoare (TVA 5% inclus) — lei		
		12 luni	3 luni	1 lună
1.	Monitorul Oficial, Partea I	1.310	360	131
2.	Monitorul Oficial, Partea I, limba maghiară	1.640		150
3.	Monitorul Oficial, Partea a II-a	2.460		220
4.	Monitorul Oficial, Partea a III-a	470		50
5.	Monitorul Oficial, Partea a IV-a	1.880		170
6.	Monitorul Oficial, Partea a VI-a	1.750		160
7.	Monitorul Oficial, Partea a VII-a	600		55
8.	Colecția Legislația României	500	130	
9.	Colecția Hotărâri ale Guvernului României	800		75

NOTĂ:

Monitorul Oficial, Partea I bis, se multiplică și se achiziționează pe bază de comandă.

ABONAMENTE LA PRODUSELE ÎN FORMAT ELECTRONIC

— Prețuri pentru anul 2016 —

Produs	Abonamentul FLEXIBIL (Monitorul Oficial, Partea I + alte 3 părți ale Monitorului Oficial, la alegere)									
	Lunar					Anual				
	Online/ Monopost	Rețea 5	Rețea 25	Rețea 100	Rețea 300	Online/ Monopost	Rețea 5	Rețea 25	Rețea 100	Rețea 300
AutenticMO	60	150	380	910	2.000	550	1.380	3.450	8.280	18.220
ExpertMO	100	250	630	1.510	3.320	1.000	2.500	6.250	15.000	33.000

Produs	Abonamentul COMPLET (Monitorul Oficial, Partea I + toate celelalte părți ale Monitorului Oficial)									
	Lunar					Anual				
	Online/ Monopost	Rețea 5	Rețea 25	Rețea 100	Rețea 300	Online/ Monopost	Rețea 5	Rețea 25	Rețea 100	Rețea 300
AutenticMO	70	180	450	1.080	2.380	650	1.630	4.080	9.790	21.540
ExpertMO	120	300	750	1.800	3.960	1.200	3.000	7.500	18.000	39.600

Colecția Monitorul Oficial în format electronic, oricare dintre părțile acestuia	70 lei/an
--	-----------

Prețurile sunt exprimate în lei și conțin TVA.

Mai multe informații puteți găsi pe site-ul www.expert-monitor.ro, unde puteți aplica online comanda.

EDITOR: GUVERNUL ROMÂNIEI

„Monitorul Oficial” R.A., Str. Parcului nr. 65, sectorul 1, București; C.I.F. RO427282,
 IBAN: RO55RNCB0082006711100001 Banca Comercială Română — S.A. — Sucursala „Unirea” București
 și IBAN: RO12TREZ7005069XXX000531 Direcția de Trezorerie și Contabilitate Publică a Municipiului București
 (alocat numai persoanelor juridice bugetare)
 Tel. 021.318.51.29/150, fax 021.318.51.15, e-mail: marketing@ramo.ro, internet: www.monitoruloficial.ro
 Adresa pentru publicitate: Centrul pentru relații cu publicul, București, șos. Panduri nr. 1,
 bloc P33, parter, sectorul 5, tel. 021.401.00.70, fax 021.401.00.71 și 021.401.00.72
 Tiparul: „Monitorul Oficial” R.A.

